

- Львівський ірмологіон. Давній літургійний музичний рукопис п'ятилінійної нотації кінця 16 століття / Редакція і вступна стаття Юрія Ясіновського, транскрипція і коментарі Кароліни Луцкої (Bausteine zur Slavischen Philologie und Kulturgeschichte Reihe B: Editionen, Band 24) / [Юрій Ясіновський, Кароліна Луцка]. – Köln, Weimar, Wien : Böhlau, 2008. – 509 S.
2. Hannick Ch. Das altslavische Hirmologion : Edition und Kommentar (Monumenta linguae slavicae dialecti veteris. Fontes et dissertationes 50) / Christian Hannick. – Freiburg/Breisgau : Weiher, 2006. – 877 S.
3. Palikarova-Vordeile R. La musique Byzantine chez les Bulgares et les Russes (du IX-e au XIX-e siecle) / MMB. Subsidia 3. Copenhagen, 1953. – 249 p.
4. The Hymns of the Hirmologium Part I: The first mode; The first plagal mode / Aglaïa Ayoutanti, Maria Stöhr, Carsten Høeg (ed.) // Monumenta Musicae Byzantinae, Série Transcripta. – Copenhagen : Ejnar Munksgaard, 1952. – Vol. 6. – 334 p.
5. Velimirovich M. Byzantine elements in early slavic chant / MMB. Main volume. Copenhagen, 1960. – 140 p.
6. Алексеева Г. В. Проблемы адаптации византийского пения на Руси / Г.В.Алексеева ; Отв. ред.: Ю.Н.Холопов, А.П.Деревянко ; РАН. Дальневост. отд-ние. – Владивосток : Дальнаука, 1996. – 380 с.
7. Камінська О. Трактат першої половини XIV століття Агіополітес / О.Камінська // Молоде музикознавство: Зб. ст. – Львів, 2008. – С. 120–127. (Наук. зб. ЛНМА ім. М.Лисенка. – Вип. 20).
8. Камінська О. Принципи трансформації візантійської невменної нотації / О.Камінська // Наук. записки Терн. НПУ ім. В. Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство. – Тернопіль–Київ, 2009. – №2 (21). – С. 3–7.
9. Преображенский А. Греко-русские певчие параллели XII-XIII веков. / А.Преображенский // De musica. – Вып. 2. – Ленинград, 1926. – С. 60–76.
10. Тутолмина С. Н. Византийские и славянские нотированные Триоди древнейшей традиции / С.Тутолмина// XII Ежегодная Богословская конференция ПСТБИ : Материалы. – Москва, 2002. – С. 326–330.

В статтє осуцествлено сравнение различных систем нотаций (невменной и нотоплинейной) используя семиологическую метод. Выявлены определенные закономерности в музыкальном строение на примере пятого ирмоса Воскресного канона первого гласа.

Ключевые слова: ирмос, структура, невменная нотация, нотоплинейна нотация.

At the example of the fifth hirmos of the canon in the first mode different notation systems are compared. The semiological analysis method is used. Regularities in the musical structure are founded.

Key words: hirmos, structure, neumatic notation, five-line staff notation.

УДК 791.6 (477)

Олена Сичова

ФЕСТИВАЛЬ МИСТЕЦТВ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У статті йдеться про особливості фестивалів мистецтв та їх місце у вітчизняному художньому житті. Для ілюстрації теоретичних положень висвітлено ряд показових фестивалів, що проводяться в різних регіонах і містах України.

Ключові слова: фестиваль мистецтв, синтез мистецтв, концерт, виставка, презентація.

У різнобарвності численних фестивалів, що відбуваються щороку в сучасній Україні, особливе місце посідають ті з них, що звернені до показу різних жанрових напрямів, – так званих фестивалів мистецтв.

Фестивалі мистецтв – особливий прояв сучасної святкової культури, специфіка яких полягає у тому, що вони є відображенням загальної тенденції діалогу й синтезу різних видів мистецтва. Такі фестивалі, як правило, містять кілька складових – музичну, театральну, образотворчу, танцювальну тощо. Головна функція цих заходів – презентація мистецтва в усьому багатстві його проявів. Вони створюють, крім того, сприятливі умови для масової комунікації.

Фестивальний рух здобув достатньо широкого висвітлення в наукових працях на пострадянському просторі. Наведемо деякі приклади. Про значення біенале і фестивалів як форму актуалізації сучасного мистецтва йдеться у дисертації Є.Федіної [10]. Дослідження П.Ніколаєвої присвячене розгляду семіотики фестивалю як форми святкової культури [5]. О.Меньшиков

охарактеризував фестивалі як соціокультурний феномен сучасного театрального процесу [4], В.Романко досліджував фестивальний джазовий рух в Україні [6], С.Зуєв розглядав семіотичні аспекти музичного фестивалю як чинника сучасного культурного простору (на матеріалах Харкова) [2]. М.Швед вивчав тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики в Україні на новому етапі [12]. Крім того, фестивальні й конкурсні події оперативно висвітлюються засобами масової інформації.

Фестивалі – мистецькі акції, що мають конкретну часову й просторову локалізацію, характеризуються відносною швидкоплинністю. Тому їх дослідження також має певну специфіку: його матеріали – це, головним чином, буклети, інтернет-сайти, що містять інформацію довідкового характеру, та відгуки на фестивальні заходи у пресі.

Актуальність теми статті зумовлена, по-перше, суспільною й творчою вагомістю фестивалів мистецтв у контексті художнього життя України і, по-друге, відсутністю комплексних досліджень цього феномена у вітчизняному мистецтвознавстві, що враховували б також відомості з історії типології фестивалів та проблем синтезу мистецтв.

Мета статті – охарактеризувати особливості фестивалів мистецтв та їх місце в художній культурі сучасної України.

Важливість такої культурно-мистецької форми, як фестиваль мистецтв, була усвідомлена в Україні на найвищому державному рівні. Тому Указом Президента України від 14 лютого 2008 р. започатковано Фестиваль мистецтв України, головним призначенням якого стало «сприяння розвитку академічного, традиційного народного та сучасного мистецтв, професійної та аматорської творчості, популяризації етнічних і культурних традицій регіонів України» [9]. Тоді ж, у 2008 р., згідно з наказом Міністерства культури і туризму України було розроблено та затверджено персональний склад регіональних організаційних комітетів фестивалю, затверджено плани проведення місцевих та регіональних етапів; заключний етап фестивалю проходив у Києві. Фестиваль мистецтв України проводився у 2008 і 2009 рр.

Заходи, що отримують назву «фестиваль мистецтв», посідають у соціокультурному просторі України дедалі більш значне місце. У таких фестивалях великого значення здобуває особливе поєднання різних видів мистецтва. Співпрацюючи на спільній фестивальній «території», вони вступають у своєрідні діалоги; при цьому нерідко бувають задіяні нові мистецькі технології, презентуються найновітніші мистецькі стилі, течії, окремі твори.

Прикладом фестивалю такого типу є щорічний Міжнародний фестиваль мистецтв «Fort.Missia», що проводиться з 2009 р. в с. Поповичі (Мостиський район Львівської області). Територія проведення «Fort.Missia» вельми специфічна – це оборонні форти часів Першої світової війни, розміщені в прикордонній зоні між Україною та Польщею, неподалік міжнародного пункту пропуску через державний кордон Шегині–Медика. «Руїни війни», за задумом організаторів, стали ареною реалізації спільної творчості художників, поетів, музикантів та акторів.

Організаторами фестивалю з української сторони стали кілька громадських об'єднань. Це, в першу чергу, Мистецьке об'єднання «Дзига» – організація митців, громадських діячів, підприємців, засноване в 1993 році у Львові на базі «Студентського братства» (1989-1993), авангардного мистецького товариства «Шлях» (1989-1992), музичних гуртів «Клуб шанувальників чаю», «Мертвий Півень» та ін. Надзвичайно продуктивна діяльність об'єднання багато важить для художнього життя регіону: «Підбивши кількісні підсумки на своє 15-річчя в 2008 році, «Дзига» отримала наступні статистичні цифри: 394 виставки, 1223 клубні концерти, 119 ексклюзивних концертних проєктів, 26 фестивалів, 117 перформенсів, 360 літературних презентацій та безліч інших неординарних атракцій, які зібрали більше 1,5 мільйона учасників, відвідувачів та глядачів» [1]. Крім того, серед засновників «Fort.Missia» – громадське товариство «Форт», громадське об'єднання «Вірменська 35», а також Інститут актуального мистецтва, заснований 2008 р. у Львові.

Куратори фестивалю декларують постійний пошук в уточненні концепції заходу, що, на їхню думку, обумовлює збільшення творчих можливостей: «Не будучи повністю задоволеними від спроб сформулювати інноваційно-цілісну концепцію фестивалю, ми залишаємо простір для інтуїтивних рішень, що могли б сполучити топос фортеці і ситуацію мистецького осмислення» [3]. Особливе значення при цьому наводиться місцю проведення «Fort.Missia» по обидві сторони кордону: «Де ще ми могли б говорити відверто про нас? – постулює один з ідеологів фестивалю. – Тут ми на польському боці, ми осторонь, щоб здобути дистанцію у розмові про наші реалії. Ми на українському боці, щоб полякам могли говорити про себе. Ми втікаємо тут за кордон від одних і від інших. У місці дистанції, щоб могли говорити» [3].

Синтез мистецтв, що здійснюється на різних рівнях, складає головний сенс й генеральну

спрямованість фестивалю «Fort.Missia». Одним зі зразків такого синтезу був, приміром, проект «Let Me Introduce You To The End» («LMITYTTE»), представлений на фестивалі у 2010 р. Його характер обумовлений специфікою творчих пошуків лідера проекту – американського музиканта й фотографа Райана Сокаша, автора музичних відеоперформансів, де поєднані музичний і візуальний компоненти. Множинність мистецьких проявів реалізовувалася тут не лише через діалог різних видів мистецтва, а й через презентацію мистецтва різних регіонів України та навіть різних країн. ««Banda ARKAN» влаштує дрімба-сет та настроюватиме свідомість на медитації, гуцульська капела «БАЙ» покаже що таке правдива музика гір, а «Люди Добрі» утнуть музику і танці із Наддніпрянщини та Слобожанщини, очільниця легендарного львівського гурту «Королівські зайці» Леся Герасимчук та гурт «Коралі» презентуватимуть новий проект на межі концептуального арт-року та етно», – сказано в анонсі до «Fort.Missia» 2010 р. [11].

Охарактеризуємо для прикладу більш детально заходи «Fort.Missia» 2011 р. Тоді в концертах фестивалю взяли участь львівські рок-гурти «Оратанія», «Swamp FM», «Bazooka band», «Niagara», «Анна», «Мертвий півень», рок-колективи з Польщі й США, а також гурти, що працюють у річищі етнічної музики – «ShockolaD», «Гайдамаки», «Перкалаба».

В одній з нічних програм відбувся виступ львівської формації Restart, до складу якої входять три діджеї і три віджеї. Музичний ряд - електронна, дїп, техно, дабстеп, нойз музика – поєднуються в експериментах Restart із геометричним, просторовим, реалістичним, сюжетним відео-супроводом.

Крім того, фестивальні концертні майданчики було надано для народних колективів і музичної самодіяльності міста Мостиська й Мостиського району. Місцевими танцювальними колективами було презентовано різні стилі й жанри: глядачі мали можливість познайомитися з доробком брейк-данс колективу «Global B-boys Crew» і колективу бального танцю «Рондо» з Мостиська, танцюристів з «Первоцвіту» села Шегині. Свої вистави продемонстрував народний театр «Шанс» з міста Судова Вишня.

Театрально-літературна складова фестивалю з моновиставами, читанням п'єс, поезії й прози була представлена колективними (Центр імені В.Мейєрхольда з Херсона, Центр «Текст» з Києва, театр «Намір» зі Львова тощо) й індивідуальними учасниками (Ю.Іздрик, О.Ірванець, С.Пантук, І.Малкович, Г.Йєндрек з Польщі, А.Свімонішвілі з Грузії та ін.). «Кіноклуб Олега Яськіва» презентував до перегляду фільми різних років – «Довгі заручини» Ж. Жене (Франція, 2004), «На західному фронті без змін» Л.Майстоуна (США, 1930). Відбувся також кінопоказ короткого метру від Студії «Se-ma-for» (Польща).

Було здійснено також ряд спецпроектів: імпровізовані інтерактиви «ImproTeatr» на всій території фестивалю (група «NoPotatoes», Польща), навчання й вистави театру вогню «Sigillum Ignis» (Люблін), ранковий проект Етноклубу Набутків «Snidanok з Пиріжком та PushClubOrchestra». Відбувся також мистецько-спортивний гепенінг «Кличко – Оборонець Всесвіту» у супроводі прямої трансляції двоюмо Віталій Кличко – Девід Хей [8].

Таким чином, у фестивальному просторі співіснували й взаємодіяли різні види мистецтва та різні його напрямки, концепції, естетичні платформи. На території проведення «Fort.Missia» утворився особливий художній простір, що став місцем розгортання особливого культуротворчого процесу, де, з одного боку, презентувалися різні мистецькі форми, а з другої – генерувалися нові ідеї й форми їх мистецького втілення.

2012 року Міжнародний фестиваль мистецтв «Fort.Missia» відбувся тільки в Польщі (через відсутність належної організаційної й фінансової підтримки в Україні), причому його програма була значно скромнішою, ніж у минулі роки: впродовж 21 липня у Форті Борек виступили вісім польських та два українських гурти.

Назвемо ще кілька подібних заходів, що проходять в Україні. Це Міжнародний фестиваль мистецтв «Донецькі самоцвіти» (Донецьк, від 1977 р.), Всеукраїнський сільський фестиваль мистецтв «Боромля-2012» (від 1991 р.), Всеукраїнський фестиваль мистецтв «Карпатські зорі» (Косів, від 2009 р.), дитячо-юнацький Всеукраїнський фестиваль мистецтв «Зі Злагодою в серці» (Дніпропетровськ, від 2000 р.), Міжнародний фестиваль мистецтв «Східні Ворота. АртПоле-Крим» (Бахчисарай, від 2012 р.), Фестиваль мистецтв «Україна – Свята Родина» (Чернівці, від 2011) та інші. Аматорське мистецтво репрезентує Всеукраїнський міжнаціональний фестиваль мистецтв «Українська родина», ініціатором проведення якого виступила Асоціація діячів естрадного мистецтва України, що, згідно положення, проводиться з метою сприяння популяризації сучасного мистецтва, виявлення обдарованих виконавців і авторів у різних жанрах, підсилення впливу професійного українського мистецтва у естетичному вихованні населення, об'єднання та зміцнення дружніх стосунків між національними меншинами та українським народом. Інші, як-от Міжнародний

телевізійний фестиваль мистецтв «Зірки Тавриди» (місто Судак), орієнтований переважно на телетрансляцію, є насправді фестивалями-конкурсами.

Наведений перелік свідчить про поширення фестивалів мистецтв у сучасній Україні, а також про різноманітність їх спрямованості, засновників, місця проведення.

Деякі з цих них, маючи визначення «фестиваль мистецтв», насправді не мають визначального для таких фестивалів синтетичного чинника. Наведемо характерний приклад.

Два мистецьких компоненти – вокальний і хореографічний – поєднані у фестивалі мистецтв «Столиця запрошує», що проводиться з 2007 р. в Києві (від 2012 р. – під егідою Державної служби молоді та спорту України) [7]. В ньому беруть участь представники всеукраїнських танцювальних організацій, зразкові й самодіяльні танцювальні й вокальні колективи, школи й студії – не лише вітчизняні, а й з інших країн.

Фестиваль розпочинався як регіональний: у 2007 р. в ньому взяли участь лише представники центральних областей України. Крім того, він був суто хореографічним, зібравши вісімнадцять танцювальних колективів.

Наступний фестиваль проходив вже в статусі всеукраїнського. До хореографічного компонента було додано вокальний. У 2010 р. до українських учасників приєдналися виконавці з Литви, а 2011 р. – з Молдови й Російської Федерації, і, таким чином, фестиваль став міжнародним.

З року в рік збільшувалася кількість учасників фестивалю: від 560 танцівників у перший рік проведення до більше як двох тисяч виконавців – танцівників і співаків – у 2012 р.

Однак, аналіз декларований цілей і завдань фестивалю, як і форм його проведення, дозволяє стверджувати, що назва «фестиваль мистецтв» дана організаторами заходу дещо довільно. Насправді ж в його рамках поєднані два конкурси – з вокалу й хореографії, що проходять паралельно.

Здійснений короткий огляд дозволяє зробити деякі узагальнення й **висновки**. Фестиваль мистецтв є явищем святкової культури і має цілий ряд ознак, що й визначають його специфічність. В межах цієї художньої події взаємодіють різні види мистецтва, як наслідок, може здійснюватися їх синтез, обумовлений складністю структури фестивалю. Багатоманітність мистецьких форм сприяє створенню особливого художнього простору. Можна говорити також про синтез власне мистецьких форм із іншими проявами суспільної свідомості.

Фестиваль мистецтв як масштабне художнє явище сприяє здійсненню діалогу між країнами та регіонами, дозволяє продемонструвати національні й етнокультурні здобутки. При цьому широко залучаються нові мистецькі технології. Важливо також відзначити, що такі заходи стають проявом нових стосунків із публікою, яка нерідко залучається до дійства, що відбувається.

Все це вирізняє фестиваль мистецтв поміж інших фестивальних заходів і дозволяє розглядати його як феномен сучасного соціокультурного простору.

При цьому зауважимо, що, при поширенні в Україні справжніх фестивалів мистецтв, подеколи така дефініція застосовується дещо довільно, відносно тих заходів, що насправді є звичайними фестивалями-конкурсами з двох-трьох видів мистецтва, що не утворюють єдиного художнього простору.

Фестиваль мистецтв як мистецька форма відповідає потребам сучасного суспільства і тому матиме значні перспективи розвитку в майбутньому. У подальших дослідженнях цих заходів видається перспективним дослідження різних рівнів функціонування фестивалів у їх взаємозв'язку.

1. «Дзига» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dzyga.com/content/view/113/226/lang,ua/>
2. Зуєв С. Сучасний культурний простір та семіотика музичного фестивалю (на матеріалах Харкова) / Зуєв Сергій Павлович : Дис. ...канд. мист. – Харків, 2007. – 207 с.
3. Кучерявий Ю. Міркуємо над ідеологією Міжнародного фестивалю мистецтв «Fort.Missia» / Юрій Кучерявий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fortmissia.com/content/view/165/280/lang,ua/>
4. Меньшиков А. Фестиваль как социокультурный феномен современного театрального процесса / Меньшиков Александр Михайлович : Дис. ...канд. искусствед. – М., 2004. – 253 с.
5. Николаева П.В. Семіотика фестивалю как формы праздничной культуры / Николаева Полина Владимировна : Дис. ...канд. культурологии. – Краснодар, 2010. – 229 с.
6. Романко В. Джазовий фестивальний рух як чинник музичного життя сучасної України / Володимир Романко // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. – Вип. 84. Композитор і сучасність : 36. статей. – К., 2009. – С. 306–319.
7. Столиця запрошує. Міжнародний фестиваль искусств в Києве [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stolucya-fest.com/>
8. III міжнародний фестиваль мистецтв «Fort.Missia» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fortmissia.com/content/view/200/296/lang,ua/>

9. Указ Президента України № 124/2008 «Про Фестиваль мистецтв України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/7459.html>
10. Федина Е. Биеннале и фестивали как форма актуализации современного искусства / Федина Евгения Владимировна : Дис. ...канд. искусствoved. – СПб., 2009. – 210 с.
11. «Fort.Missia» 2-4 липня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fortmissia.com/content/view/197/290/lang,ua/>
12. Швед М. Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики в Україні на новому етапі (1990–2005 рр.) / Швед Михайло Богданович : Дис. ...канд. мист. – Л., 2005. – 237 с.

В статье идет речь об особенностях фестивалей искусств и их месте в отечественной художественной жизни. Для иллюстрации теоретических положений освещается ряд показательных фестивалей, проводящихся в разных регионах и городах Украины.

Ключевые слова: фестиваль искусств, синтез искусств, концерт, выставка, презентация.

The article tells about peculiarities of arts festivals and their place in domestic art life. To illustrate theoretical propositions a number of significant festivals held in different regions and cities of Ukraine are lightened.

Key words: arts festival, synthesis of arts, concert, exhibition, presentation.

УДК 78. 07 : 314.743 (71)

Лідія Курбанова

НОВАТОРСЬКІ ПОШУКИ ПАВЛА МАЦЕНКА В ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ ДИРИГЕНТСЬКОЇ ОСВІТИ В ДІАСПОРІ: НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ ОСВІТНІХ КУРСІВ

У статті розглядається внесок Павла Маценка у розвиток музичної освіти української діаспори, зокрема Вищих освітніх курсів в Канаді у другій половині ХХ ст. Їх організація та діяльність трактується як пошук нової форми диригентської освіти в еміграційних умовах. Виокремлюються постаті діячів музичної культури (О.Кошиця, Р.Придаткевича, Я.Козарука та ін.), які поряд з П.Маценком забезпечували високий рівень навчального процесу на курсах.

Ключові слова: П.Маценко, освітні курси, диригент, діаспора, українська народна пісня, хоровий спів.

Підготовка хорових диригентів в умовах еміграції була важливою проблемою для української діаспори впродовж ХХ ст. У 30-ті роки пошуки інституціалізації диригентської освіти українців за кордоном привели до найбільш прийнятної форми – курсів. Провідну роль в цьому процесі відіграв Павло Маценко (1897–1991) – музикознавець, педагог, диригент, організатор музично-культурного життя української громади в еміграції, про що свідчить його багатий архів, публікації про нього І.Вовка, Н.Годованого-Штона, В.Климківа, О.Костюк, І.Мельника, М.Підкович, В.Ревуцького, С.Яременка, Д.Яремчука, які зібрані, зредаговані В. Веригою та опубліковані у збірнику на пошану 90-літнього ювілею митця [6]; збірка статей про Вищі освітні курси (ВОК) [1]. Згадує про діяча у своєму історико-критичному огляді А.Рудницький [11 с.313, 366, 388]. На жаль, в Україні ім'я Павла Маценка залишається маловідомим. Одинокими розвідками про митця є публікація Лю Пархоменко про його листування із всесвітньо відомим диригентом Миколою Мальком [9] та наша стаття про культуротворчу діяльність П.Маценка в контексті розвитку українського хорового мистецтва в діаспорі [3].

Суперечність, яка існує між об'єктивно існуючою системою музичної освіти української діаспори, її чільними представниками і станом наукового вивчення проблеми актуалізує наше дослідження, яке зумовлює потребу висвітлення постаті Павла Маценка та його внесок у розвиток диригентської освіти в діаспорі. Предметом дослідження є новаторські пошуки Павла Маценка в інституціалізації диригентської освіти в діаспорі на прикладі діяльності Вищих освітніх курсів в Канаді. Мета роботи – дослідити особливості діяльності Павла Маценка щодо організації Вищих освітніх курсів та значення результатів його праці для української західної діаспори ХХ ст. Для досягнення мети необхідно реалізувати наступні завдання: на основі існуючих джерел